

A JÉG FELSZÍNFORMÁLÁSA

Milyen formakincset alakít ki a jég? Megtudjuk, amikor már elolvadt.

A szárazföldek 10%-át borítja jég.

A legnagyobb: az Antarktisz jégtakarója. Átlagos vastagsága: 2,2 km. Legnagyobb vastagsága: 4,5 km. Ezen kívül még: Grönland, Izland (pl. a Vatnajökull), Norvégia, Kanada.

1. Tartós hóhatár – „örök hóval” fedett területek

Tartós hóhatár = az a tengerszint feletti magasság, amely felett a télen hullott hó nem olvad el teljesen a nyári melegben.

Az „örök hó” birodalma: a tartós hóhatár felett. (Nem is örök!)

Mitől függ a tartós hóhatár magassága?

- milyen magas a hegység
- milyen távolságban vagyunk az Egyenlítőtől
- milyen távol vagyunk az óceántól
- északi vagy déli oldal
- a hegység pereme vagy belső területe

Globális felmelegedés → a tartós hóhatár magassága emelkedik, az „örök hó” birodalma csökken.

2. Hó – csonthó (firn) – jég

A hó laza szerkezetű anyag. A tömörödés során a **levegőbuborékok kipréselődnek** belőle. 6-8 méter vastag hóból 5-10 cm vastag jég keletkezik.

Mitől tömörödik?

- az újabb és újabb hórétegek nyomása miatt
- a felolvadás és újrafagyás sokszori váltakozása miatt

Gyakorlatilag csonthót készítesz, **amikor a hógolyót jól meggyúrod**, hogy a haverodat megdobjd vele.

3. Lavinák

Lavina = A meredek lejtőn hirtelen meginduló, nagyon gyorsan lefelé haladó hó és jégtömeg. (A lejtős tömegmozgások egyik speciális fajtája.)

Anyaga lehet friss porhó vagy nedves, olvadt hó is.

A **főnszél**, a **földrengés** stb. sokszor okoz lavinát.

4. Gleccserek és belföldi jégtakarók

Gleccser (jégár) = a magashegységek völgyeit kitöltő, a lejtés irányába haladó jégtömeg.

Belföldi jégtakaró = nagy területet teljesen beborító jégtömeg, melynek pereméből szintén gleccserek nyúlhatnak ki.

5. A gleccserek felszínformálása

Az egykori folyóvölgyek legfelső részéből alakulnak ki a meredek falú, félköríves **kárfülkék**. Innen indulnak lefelé a gleccserek. A jég elolvadása után, aljukat **kártavak (=tengerszemek)** töltik ki.

A **jégkarcok**at a jégbe fagyott törmelék vési a szálban álló kőzetbe.

A folyókra jellemző V keresztmetszetű völgyet a jégárok **U keresztmetszetűvé** alakítják.

A fővölgyek és a mellékvölgyek találkozásánál (a különböző mélyítő erózió miatt) **vízeséseket** találunk.

Moréna = a gleccser által szállított osztályozatlan törmelék. Elhelyezkedése alapján lehet **fenékmoréna, oldalmoréna, középmoréna** és **végmoréna**.

Fjord = Negyedidőszaki gleccserek által továbbmélyített, U keresztmetszetűvé tágított völgy, amelynek alsó szakaszába – a jég elolvadása után – benyomult a tenger.

6. A belföldi jégtakarók felszínformálása

Ma két nagy belföldi jégtakaró: Antarktison és Grönlandon.

A jégkorszakok ideje alatt Európában a **Skandináv-félsziget**, Észak-Amerikában a **Labrador-félsziget** volt a jégtermelő központ.

Szelektív denudáció:

- ✓ a puhább kőzetekbe jól belevéselt → később **tavak medencéi**,
- ✓ a keményebbekbe nem tudott annyira → **vásott sziklák**.

Jég által legyalult, fenékmorénával feltöltött alföldek – **fenékmoréna-térszínek**. Pl. Germán-alföld, Lengyel-alföld.

Fontos fogalmak még:

Vándorkövek.

Végmoréna sáncok.

Ósfolyamvölgyek.

Vándorkő New Jerseyben